

Forgács Miklós

Ekszpanzió XX. – renderjedéssel

Húszéves az **Ekszpanzió** Nemzetközi Kortárs Művészeti Találkozó. Vácról indult 1989-ben, a Görög templomból, a Dunakanyarban jubilált 2008-ban, a kismarosi teleházban, Verőce községben és a visegrádi Mátyás Palotában. Két évtizede keresik az alkotók a dolgok lényegét, faggatják a hely szellemét, hisznek a közelítésben, akarják a szembenézést, vállalják az alaposságot, áthágják a műfaji határokat.

Nincs mit felfedezni, újra össze kell rakni. A létezés rétegei szétválaszthatatlannak, egyszerre vannak jelen. Az élet és a halál, a szent és a profán, a test és a lélek, a haza és az ismeretlen táj, természet és művészet, város és vidék, civilizáció és primitívség, himnusz és káromkodás, maszk és csupaszság, őszinteség és modor, az emelkedett és az alantas, az esendő és a megvilágosult, a jel és a krikzkraksz.

Az **Ekszpanzió** lassan tíz éve vándorol, de soha nem tágit. Bekebelez és idomul, hagyományt keres és kínál, forrást és torkolatot egyaránt megbecsül. Németh Péter Mikola alkotó-rendező csapatával minden évben egy-egy központi fogalom köré csoportosítva próbálja kimondani, megfogalmazni azokat a válaszokat, felismeréseket, melyek állandó jelleggel léteznek ugyan, de könnyű róluk elfeledkezni. Az idei kulcsszó a „visszasejtesít”. „Sok(k)féleség helyett egy. Tér helyett nyelv. Hús helyett gondolat. Fizika helyett metafizika. Ébredés helyett reinkarnáció. Vakmerőség helyett félelmetlenség.” E kifejezést próbálták felfejteni, különböző összefüggésrendszerekbe helyezni, leporolni és megidézni az ekszpandáló művészek. A centrum felé kell haladni, az örök egyetlen, profánabbul az örök egyetlenek felé, de felvetődik a kérdés, szabad-e mindent megbolygatni, jó-e kísérletezni a szenttel, lehet-e tisztelet és felelősség nélkül bármiről beszélni, bármibe belefogni, konstruktív lehet-e a blaszfémia, a halált megvető határfeszítés, de mi az ellenszere az életmegvető tunyaságnak?

Németh Péter Mikola annak reményében indította a találkozót, hogy „újra legbelül tényleg feltámadhatunk”, másnap felvetette, „profán és szakrális között vajon van-e hely még a világban”, mert „ha csak szent és profán közül választhatunk, akkor a valóság élén táncolva összevissza kaszaboljuk magunkat”. Ekszpanzióul az előre vissza, a legnagyobb gazdagság az egy, a hagyomány a haladás.

Nincsen unalmasabb, mint az ájult hódolat, a merev tisztelet, a negédes ünneplés. A szeretetteljes nyelvöltés sokkal messzebbre vezet. Eljött az ideje tehát megcsúfolni az összművészeti találkozó szellemiségét. Térképezzük fel precízen a felszínt. Sorjázzanak a számok, sorakozzanak a tények, sorolódjanak az adatok. Éljen a Szent Pozitívizmus! Mert az **Ekszpanzió** nem ezt akarja. Három nap alatt, három településen, tizenegy helyszínen, huszonhárom esemény zajlott le hetvenöt alkotó személyes vagy művein keresztül részvételével. Az idejű találkozón volt négy kiállítás, négy költészeti akció, nyolc koncert, hat performansz és színházi előadás, valamint egy elmélkedés. A kiállítótermekbe

kilencven képzőművészeti alkotás és 150 fotó-fénymásolat került. A különböző terekben hetvennégy vers és prózai szöveg hangzott el. A tárlatok kapcsán és a témák elméleti megközelítéseként, az egyes fázisok közötti átkötésként kilenc beszéd, kommentár volt hallható.

És itt bicsaklik meg a tudományos objektivizmus. Szinte minden akció háttáreset, műfaji katyvasz, szinte megmondhatatlan, mi minősül külön produkciónak, egymásba folynak, egymással összefüggnek, egymást feltételezik az események, megállapíthatatlan a szereplők száma, hiszen megidézve, emlegetve, csak műveiken keresztül még legalább ötvenen voltak jelen. A verskoncert zene vagy költészet – Binder Károly és barátainak szabad improvizációja Németh Péter Mikola költeményeire vagy az *Expediált Európa* című geopolitikai folyamatok által állandó jelleggel íródió vers megszólaltatása. Van-e műfaji megnevezés arra, amikor minden oldalról vers mossa egy költő falusi házát, és harminc poéta piknikszik az épület előtt? Kicsoda Mélosz Nikodém **Miklós** Barnabás, a legyőzhetetlen kis görög, hagyományos felhőszobrász és női alvásszerelő, valamint hajléktalan költő, univerzumbóhóc és banális próféta, aki holnap majd megmagyarázza magának, hogy normális-e? A tárlatmegnyitó akció, műalkotáshoz köthető a képzőművészet vagy performansz – a *Mysterium carnale* című keresztény és pogány szertartásokat ötvöző a teremtés misztikumát és az emberlét kozmikusságát alkotói jelenlétbe sűrítő interaktív történeonsorozata? A happeningbe komponált versek irodalmi vagy színházi kategóriának minősülnek – Ladik Katalin Nikola Tesla ihlette akciója, melynek audio-rétege teljes értékű, öntörvényű alkotásként is értelmezhető? A zenemű alapjául szolgáló vers, ha koncert előtt elszavalják, kettőnek számít, vagy egynek – Keuler Jenő elektroakusztikus oratóriumának szövege, melyet a zeneszerző 1963-ban írt, majd 2005-ben komponált hozzá zenét, tehát egy öregember találkozott fiatalkori önmagával? Koncert vagy meditáció a megnyitót, felolvasást kísérő zene – a Kalahári együttes, Mezey Péter, valamint a helyben rögtönzött nevű formáció, a Gyermekeim és Barátaim fellépése? Hol végződik a performansz és hol kezdődik a színház – Dénes Imre négyórás mosakodása, Kovács István megnyomorgatott testének kín-tornája, kényszer-sportja, a Titanic csoport parateátrális és önvészélyes sakkpartija, a Még Színház életet és halált ódon szövegen keresztül időtlenül felfejtő kristálytisztá előadása? Hol az átmenet a tudományos szöveg, a lírai elmélkedés, a költői esszé, az odavetett civil megjegyzés között – Miklóssy Endre Kaján Tibor-karikatúrákat és Rejtő Jenő-regényrészleteket, valamint az ember mivoltot, az időben és nyelvben létezését feszegető messzire vezető okfejtéseket ötvöző előadása? Mihez visz közelebb bármilyen spekuláció? Miért pont annyi az amennyi, és mit jelent? A válasz a konok és következetes közös gondolkodásban, valamint a monomániákat sem nélkülöző alkotói gesztusokban rejlik.